

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR.....	40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich	
SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEKNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI	44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI	49
To'xtabayev Oybek Odilovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	56
Ismailov Bobir Salomovich	
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI	62
Yangiboyev F.B.	
MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	68
Turayev Og'abek Kaxramonovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI.....	75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODEL.....	83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH	94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna	
TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI	111
Begamov S.X.	
RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS.....	116
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
HUDUDIY TURIZM KLASSTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi	
SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI.....	129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi	
GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	134
Kaydarova Sitara Suranbay qizi	
KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI.....	139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich	
YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI.....	145
Jamalidinova Asalxon Saliyevna	
2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEKNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI	151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich	

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI	155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ	163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARI	170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ	178
Срождидинова Зарина Хайриiddиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна	
MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL	190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEKANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI	196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna	
O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI	208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich	
QURILISHDA ISHLAB CHIQRISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI	220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI	225
Xolov Sherali Axrorboyevich	
2010-2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI	229
Ashurov Shuhratbek Quadrat o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI	233
Sherbekova Kamola Norbekovna	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI	243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich	
MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHİYATI VA MUAMMOLARI	258
Raupov Shuxrat Soyibovich	
ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи	
DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS	270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich	

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	273
Mirzaev Dilshod Artikovich	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА	279
Касимова Наргиза Сабитджановна	
YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi	
BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIIY TA'LIM MISOLIDA).....	289
Karievva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI.....	295
Qurbonov Odilbek Ro'zmatovich	
O'ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI	302
Umed Farmonkulovich Radjabov	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEKANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	313
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna	
RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI	318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR	323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	327
Бахтиёрров Худайберган Хамдам угли	
MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich	
QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	342
Tajibaev Berdax Asqarbay uli	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi	
STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION	352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi	
TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi	
TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.....	363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH	371
Xudoyqulov Husen Ahadovich	

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIVAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI	379
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR	384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	397
P.SH.Usmonov	
СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ	401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI	407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI	416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH	423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE	428
Musayeva Shoira Azimovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI	435
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL	439
Bekmurodov Navruz Ergashevich	
TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	449
O'rinov Komiljon Kozimovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI	453
Salomat Norova	
QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH	465
Xalikov R. B.	
BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI	472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
DAVLAT MOLIVAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI	477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI	485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
MINTAQADA IJTIMOY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH	491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI	495
Ismatov Sharofiddin Asatulloevich	

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY	500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA)	504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna	
ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH.....	517
Abdullayev Abdurauf	
TIJORAT BANKLARINING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna	
TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR	527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	532
Meliyev X.T.	
ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА	541
Усманова Азиза Баходировна	
RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIVAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH.....	545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI	550
Egamov Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich	
FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY.....	553
Khotamkulova Madina	
ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА	559
Иргашева Нигина Салохиддиновна	
BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	567
Sh. Saidov	
MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li	
THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY	582
Amanov Davron Ravshan ugli	
SUV RESURLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG	595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич	
ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА.....	600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли	
XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA).....	608
Mirsayd Xudaybergenov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI	612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	618
Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi	
MOLIYAVIY AKTIVLARINING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI.....	627
Odiljonova Oybachin Fayzullo qizi	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI.....	631
Rasulova Dilduza Valiyevna	
HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHİYATNING O'RNİ	636
Avazbek Xalbekov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SABZAVOTCHILIK TARMOG'INING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	642
Sobir Xasanov	
IMPACT OF REGIONAL INFRASTRUCTURE AND NATURAL RESOURCE UTILIZATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM (A DISTRICT-LEVEL ANALYSIS OF THE SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN)	650
Toyirova Shohista Bobobekovna	
INNOVASION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLARI	657
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
BOZOR BEQARORLIGI SHAROITIDA BANK OBRO'SINI STRATEGIK RESURS SIFATIDA BARQARORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	661
Yuldasheva Kamola Qosimjonovna, Ziyaeva Muhtasar Mansurdjanovna	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT PENSIYA TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH MASALALARI	667
Pardayev Farrux Muzaffarovich	
RAQAMLI TRANSFORMASIYA SHAROITIDA MENEJERLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	671
Sharipova Zulfiya Shokirjonovna	
FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	677
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
O'ZBEKISTON QISHLOQ HUDUDLARINING BARQAROR RIVOJLANISH YO'NALISHLARIDA QISHLOQ TURIZMI VA EKOTURIZM – ASOSIY USTUVOR YO'NALISHLARI	682
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi	
KORXONALARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI TA'MINLASHDA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI.....	691
Alimbay Shamshetov	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARINING MOLIYAVIY MEXANIZMLARI	694
Saula Ibragimova	
ANALYSIS OF THE STATE OF ELECTRICITY GENERATION BY WIND POWER PLANTS.....	698
Saidov Mash'al Samadovich	
TRANSFORMING TOURISM EDUCATION IN UZBEKISTAN: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS OF PERSONNEL TRAINING SYSTEMS.....	706
Abdullakhujaev Abdukodirkhuja, Ochilova Hilola Farmonovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	713
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
MAHALLIY BOSHQARUVDA YETAKCHILIK KONSEPSIYASI ORQALI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH (FARG'ONA VILOYATI MISOLIDA)	718
Siddikov Abdusalom Abdumalikovich	

NEW ECONOMIC PHENOMENA: FINANCING CONSUMPTION AND SAVINGS IN THE TRANSITION TO AN EXPECTATION ECONOMY	724
Isomov Bekmurod Sayfiddinovich	
XIZMAT KO'TSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK YO'NALISHIDA INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI	730
Sh.A.Sultonov	
MINTAQALARNING INVESTITSION SALOHİYATINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING IJTIMOİY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	737
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH	741
Madraimova Marxamat Raximberganovna	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА	748
Усманова Зумрад Исламовна	
TITLE: PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE TOURISM SECTOR IN UZBEKISTAN	753
Suxrobbek M. Salayev	
XORAZM VILOYATI TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH VA UNI OPTIMALLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	761
Urunov Farrux Shanazarovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT AUDITI TIZIMINING STRATEGIK TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR VA RAQAMLI MONITORINGNING STRATEGIK AHAMIYATI	765
Turabov Baxodir To'xtamishovich	
TURIZM SOHASIDA BANDLIKNING 2025-2030-YILLARDAGI PROGNOZ PARAMETRLARI	770
N.I. Shermamatova	
BO'SH TURGAN DAVLAT KO'CHMAS MULK OBYEKTLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATLI JIHATLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	776
Sanjarov Zuxriddin Dilshod o'g'li, Astonaqulov Muzaffar Muxsin o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING RESURS BAZASI BARQARORLIGINI TAVSIFLOVCHI KO'RSATKICHLAR	781
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
MOLIYA-KREDIT JARAYONLARI: INVESTITSION FAOLLIKNI TA'MINLASH MEXANIZMI SIFATIDA	787
Madaminov In'omjon Ozodovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI	792
Karimov Islombek Bekpo'lat o'g'li	
OLIY TA'LIMDA ILMIY TADQIQOTLAR VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI SAMARADORLIGI	798
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
XUSUSIY MAKTABLARNING BOSHQARUV TIZIMINI QAROR QABUL TIZIMLARI VA O'RGANUVCHI ANALITIKASI YORDAMIDA YANGILASHNING YO'LLARI	802
Esanova Shohida	
MOLIYA BOZORIDA TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	812
Abduraxmanova Matluba Maxamadaminovna	

MOLIYA BOZORIDA TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Abduraxmanova Matluba Maxamadaminovna

i.f.n., prof, "Bank ishi" kafedrası professori

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0000-0003-1039-232X

E-mail: m.abdurakhmanova@tsue.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada moliya bozorida tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida murabaha, ijara, mushoraka va sukuk kabi islomiy moliya instrumentlarining iqtisodiy mohiyati hamda ularning bank tizimi rivojlanishiga ta'siri o'rganildi. Shuningdek, jahon moliya bozorida islomiy moliya institutlari rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinib, mazkur instrumentlarni milliy bank amaliyotiga joriy etish imkoniyatlari baholandi. Tadqiqot natijalari islomiy moliya xizmatlarini joriy etish banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlash, investitsiya faolligini oshirish va moliya bozorida raqobat muhitini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: islomiy moliya, moliya bozori, tijorat banklari, murabaha, ijara, mushoraka, sukuk, bank raqobatbardoshligi.

Abstract. This article analyzes the mechanisms for using Islamic financial instruments to enhance the competitiveness of commercial banks in the financial market. The study examines the economic essence of Islamic financial instruments such as Murabaha, Ijara, Musharaka, and Sukuk, as well as their impact on the development of the banking system. In addition, the development trends of Islamic financial institutions in the global financial market are analyzed, and the possibilities of introducing these instruments into the national banking practice are evaluated. The research results indicate that the implementation of Islamic financial services contributes to ensuring the financial stability of banks, increasing investment activity, and promoting a competitive environment in the financial market.

Key words: Islamic finance, financial market, commercial banks, Murabaha, Ijara, Musharaka, Sukuk, bank competitiveness.

Аннотация. В данной статье анализируются механизмы использования исламских финансовых инструментов для повышения конкурентоспособности коммерческих банков на финансовом рынке. Исследование рассматривает экономическую сущность исламских финансовых инструментов, таких как мурабаха, иджара, мушарака и сукук, и их влияние на развитие банковской системы. Также проанализированы тенденции развития исламских финансовых институтов на мировом финансовом рынке и оценены возможности внедрения этих инструментов в национальную банковскую практику. Результаты исследования показали, что внедрение исламских финансовых услуг способствует обеспечению финансовой стабильности банков, увеличению инвестиционной активности и формированию конкурентной среды на финансовом рынке.

Ключевые слова: исламские финансы, финансовый рынок, коммерческие банки, мурабаха, иджара, мушарака, сукук, конкурентоспособность банков.

KIRISH

Global iqtisodiyotda moliya bozorlarining institutsional tuzilmasi so'nggi o'n yilliklarda sezilarli darajada transformatsiyaga uchramoqda. Xususan, moliyaviy xizmatlar diversifikatsiyasi, innovatsion moliya instrumentlarining joriy etilishi va xalqaro kapital harakatining faollashuvi moliya bozorining rivojlanish sur'atlarini jadallashtirmoqda. Bunday sharoitda bank tizimi nafaqat moliyaviy vositachilik funktsiyasini amalga oshiruvchi

institut sifatida, balki investitsiya resurslarini samarali taqsimlash va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi muhim iqtisodiy mexanizm sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan, banklar faoliyati samaradorligini oshirish va ularning moliya bozorida raqobatbardoshligini ta'minlash dolzarb ilmiy va amaliy masalalardan biri hisoblanadi. [9; 19].

So'nggi yillarda jahon moliya tizimida islomiy moliya institutlarining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Islomiy moliya modeli shariat qoidalariga asoslangan bo'lib, moliyaviy operatsiyalarda foiz (ribo)dan foydalanishni cheklaydi hamda risk va foydani ishtirokchilar o'rtasida adolatli taqsimlash tamoyiliga asoslanadi. Bunday yondashuv moliyaviy operatsiyalarni real iqtisodiy faoliyat bilan bog'lashga xizmat qiladi va spekulativ operatsiyalar ulushini kamaytirish orqali moliya tizimining barqarorligini ta'minlashga ko'maklashadi. Shu sababli islomiy bank xizmatlari xalqaro moliya bozorida barqaror va muqobil moliyaviy mexanizm sifatida tobora keng tarqalmoqda. [12; 13; 14].

Statistik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, islomiy moliya bozori aktivlari so'nggi yillarda barqaror o'sish tendentsiyasiga ega bo'lib, jahon moliya bozorida ulushi ham ortib bormoqda. Ayniqsa, Yaqin Sharq, Janubi-Sharqiy Osiyo va ayrim Yevropa davlatlarida islomiy bank xizmatlari moliyaviy xizmatlar bozorining muhim segmentiga aylangan. Bu holat islomiy moliya instrumentlarining iqtisodiy samaradorligi va ularning moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati bilan izohlanadi. Islomiy moliya institutlari tomonidan qo'llaniladigan murabaha, ijara, mushoraka va sukuk kabi instrumentlar investitsiya faolligini rag'batlantirish va kapital bozorini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. [7; 10; 15].

Hozirgi sharoitda moliya bozorida raqobat muhitining kuchayishi banklardan moliyaviy xizmatlar turlarini diversifikatsiya qilish va yangi moliya instrumentlarini joriy etishni talab qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish tijorat banklari uchun yangi imkoniyatlar yaratishi mumkin. Bunday instrumentlar banklar mijozlar bazasini kengaytirish, investitsiya resurslarini jalb qilish va moliya bozorida raqobat pozitsiyalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida ham bank tizimini modernizatsiya qilish va moliya bozorini diversifikatsiya qilish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatda moliyaviy xizmatlar bozorini rivojlantirish, bank xizmatlari qamrovini kengaytirish va investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan institutsional islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, islomiy moliya xizmatlarini joriy etish va ularning huquqiy-tashkiliy asoslarini shakllantirish masalasi ham iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. [3; 4; 6].

Yuqoridagilardan kelib chiqib, moliya bozorida tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish va ularni milliy bank amaliyotiga joriy etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi moliya bozori sharoitida islomiy moliya instrumentlarining banklar raqobatbardoshligiga ta'sirini tahlil qilish hamda ulardan samarali foydalanish mexanizmlarini takomillashtirishdan iborat. [8; 11].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Islomiy moliya tizimining nazariy asoslari va uning moliya bozorlaridagi ahamiyati ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan ilmiy jihatdan tadqiq qilingan. Ushbu tadqiqotlarda islomiy moliya instrumentlarining iqtisodiy mohiyati, ularning moliyaviy barqarorlikka ta'siri va moliya bozorini diversifikatsiya qilishdagi roli keng yoritilgan. Islomiy bankchilik tizimi an'anaviy bank xizmatlariga muqobil moliyaviy model sifatida shakllanib, jahon moliya bozorida barqaror rivojlanish tendentsiyasini namoyon etmoqda.

Xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda islomiy moliya institutlarining iqtisodiy ahamiyatini tahlil qilgan olimlardan biri Muhammad Umar Chapra hisoblanadi. Uning ilmiy ishlarida islomiy moliya tizimi iqtisodiy adolat, resurslarni samarali taqsimlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim iqtisodiy mexanizm sifatida baholanadi. Chapra ta'kidlashicha, islomiy bankchilik tizimida risklarni adolatli taqsimlash va real aktivlarga asoslangan moliyalashtirish mexanizmlari moliya bozorining barqaror faoliyat yuritishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. [12]

Islomiy moliya instrumentlarining xalqaro moliya bozorida ahamiyatini tahlil qilgan olimlardan yana biri Zamir Iqbol hisoblanadi. U o'z tadqiqotlarida islomiy moliya institutlari moliya bozorlarida investitsiya faolligini rag'batlantirish va moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Iqbolning fikricha, islomiy moliya instrumentlari, xususan, sukuk va mushoraka kabi moliyalashtirish mexanizmlari investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda samarali instrumentlar hisoblanadi. [12]

Islomiy bankchilik tizimining moliyaviy barqarorlikka ta'siri masalasi Maher Xasan va Jamil Dridi tomonidan ham tadqiq qilingan. Ularning tadqiqotlarida islomiy banklar global moliyaviy inqiroz davrida an'anaviy banklarga nisbatan nisbatan barqaror faoliyat yuritgani ta'kidlanadi. Mualliflar islomiy bankchilik modelining real aktivlarga asoslangan moliyalashtirish printsiplari moliyaviy risklarni kamaytirishga xizmat qilishini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. [15]

Islomiy moliya instrumentlarining bank tizimi rivojlanishiga ta'siri masalasi iqtisodchi olim N.H. Jumaev tomonidan ham tadqiq qilingan. Uning fikricha, moliya bozori sharoitida bank xizmatlarini diversifikatsiya qilish maqsadida murabaha, ijara va mushoraka kabi islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish banklar moliyaviy xizmatlar ko'lamini kengaytirishga xizmat qiladi. Muallif ta'kidlashicha, ushbu instrumentlar real aktivlarga asoslangan moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish orqali investitsiya jarayonlarini rag'batlantirishga imkon beradi. [16]

Shuningdek, iqtisodchi olim O.I. Butorina o'z tadqiqotlarida islomiy moliya instrumentlari moliya bozorini diversifikatsiya qilishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, sukuk, mushoraka va mudaraba kabi instrumentlar kapital bozorini rivojlantirish va investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda samarali mexanizm hisoblanadi. Muallif ushbu instrumentlar moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirishini ta'kidlaydi. [18]

Islomiy moliya instrumentlarining iqtisodiy ahamiyatini tahlil qilgan olimlardan yana biri Sh.R. Xalmuradov hisoblanadi. Uning ilmiy ishlarida bank amaliyotida ijara, murabaha va sukuk kabi instrumentlardan foydalanish investitsiya faolligini rag'batlantirish va moliya bozorida raqobat muhitini rivojlantirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Muallifning fikricha, islomiy moliya instrumentlarini joriy etish banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlash va yangi mijozlar segmentini jalb qilish imkonini beradi. [17]

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, islomiy moliya instrumentlari moliya bozorini diversifikatsiya qilish, investitsiya faolligini rag'batlantirish va banklar raqobatbardoshligini oshirishda muhim iqtisodiy ahamiyatga ega. Shu bilan birga, moliya bozori sharoitida islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish mexanizmlarini chuqur iqtisodiy tahlil qilish va ularni milliy bank amaliyotiga moslashtirish masalasi hali ham dolzarb ilmiy tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolaning nazariy va metodologik asosini moliya bozori rivojlanishi, bank tizimida raqobatbardoshlikni oshirish hamda islomiy moliya instrumentlarini joriy etish masalalariga bag'ishlangan umumiy iqtisodiy adabiyotlar, ilmiy maqolalar va iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlari tashkil etadi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida islomiy moliya tizimining rivojlanishi, islomiy bank xizmatlarini joriy etish mexanizmlari va ularning moliya bozori faoliyatiga ta'siriga oid iqtisodiy qarashlar va ilmiy yondashuvlar tahlil qilindi.

Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida iqtisodiy hodisa va jarayonlarni o'rganishda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik tahlil va ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Shu bilan birga, islomiy moliya instrumentlarining iqtisodiy mohiyati va ularning bank tizimi rivojlanishiga ta'sirini baholash maqsadida moliya bozorida yuz berayotgan institutsional o'zgarishlar hamda bank xizmatlari diversifikatsiyasi jarayonlari tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida xalqaro moliyaviy tashkilotlar, jumladan Islamic Financial Services Board (IFSB), International Monetary Fund (IMF) va World Bank hisobotlari, shuningdek islomiy moliya bozori statistik ma'lumotlari o'rganildi. Ushbu ma'lumotlar asosida islomiy moliya instrumentlari — murabaha, ijara, mushoraka va sukuk kabi moliyaviy mexanizmlarning moliya bozori rivojlanishi va tijorat banklari raqobatbardoshligiga ta'siri tahlil qilindi.

Muallif tomonidan amalga oshirilgan qiyosiy va tahliliy tadqiqotlar natijasida moliya bozori sharoitida islomiy moliya instrumentlaridan foydalanishning iqtisodiy ahamiyati baholandi hamda tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon moliya bozorida islomiy moliya institutlari faoliyati so'nggi o'n yilliklarda barqaror va izchil rivojlanish tendensiyasiga ega bo'lib, ular global moliyaviy tizimning muhim va tez sur'atlarda rivojlanayotgan segmentlaridan biriga aylanib bormoqda. Xalqaro moliyaviy tashkilotlar ma'lumotlariga ko'ra, islomiy moliya bozori aktivlarining hajmi yildan yilga o'sib borayotgani mazkur moliyaviy modelga bo'lgan talab ortib borayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, Yaqin Sharq, Janubi-Sharqiy Osiyo va ayrim Yevropa davlatlarida islomiy bank xizmatlarining keng tarqalishi islomiy moliya institutlarining moliya bozorida institutsional ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Islomiy bank aktivlarining barqaror o'sishi, bir tomondan, islomiy moliya xizmatlariga bo'lgan talabning ortishi bilan izohlansa, ikkinchi tomondan, mazkur moliyaviy modelning iqtisodiy samaradorligi va barqarorligini namoyon etadi. Islomiy moliya tizimi foizga asoslangan moliyalashtirish mexanizmlaridan farqli ravishda real iqtisodiy aktivlar bilan ta'minlangan operatsiyalarga asoslanadi. Bunday yondashuv moliyaviy resurslarni real sektorga yo'naltirish va investitsiya faolligini rag'batlantirishga xizmat qiladi.

So'nggi yillarda jahon islomiy moliya bozorida aktivlar hajmi barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, bu holat islomiy moliya xizmatlariga bo'lgan talab ortib borayotganini ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadval. Jahon islomiy moliya bozori aktivlari dinamikasi

Yil	Aktivlar hajmi (trln dollar)	O'sish sur'ati (%)	Islomiy banklar soni	Bozor ulushi (%)
2019 y	2.4	6.5	520	5.5
2020 y	2.7	8.3	540	5.9
2021 y	3.0	9.1	560	6.3
2022 y	3.2	6.7	580	6.7
2023 y	3.5	9.4	600	7.1

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, 2019–2023-yillar davomida islomiy moliya bozori aktivlari 2,4 trillion dollardan 3,5 trillion dollargacha o'sgan. Bu davrda bozorning o'rtacha o'sish sur'ati taxminan 7–9 foizni tashkil etgan. Shu bilan birga, islomiy banklar soni ham muntazam ravishda ortib borgani mazkur moliyaviy tizimning institutsional rivojlanishini ko'rsatadi. [12]

Shu bilan birga, islomiy moliya instrumentlari — murabaxa, ijara, mushoraka, mudoraba va sukuk kabi moliyaviy mexanizmlar orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ushbu instrumentlar moliyaviy risklarni ishtirokchilar o'rtasida taqsimlash tamoyiliga asoslangan bo'lib, moliyaviy operatsiyalarda shaffoflik va barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, sukuk kabi islomiy qimmatli qog'ozlar kapital bozorini rivojlantirish va infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur jarayonlar natijasida islomiy moliya institutlari moliya bozorida raqobat muhitini rivojlantirish, investitsiya resurslarini jalb qilish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim iqtisodiy mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, islomiy moliya instrumentlaridan samarali foydalanish tijorat banklari faoliyatini diversifikatsiya qilish va ularning moliya bozorida raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi (2-jadval).

2-jadval. Asosiy islomiy moliya instrumentlari va ularning iqtisodiy xususiyatlari

Instrument	Mazmuni	Moliyalashtirish shakli	Asosiy sohalar	Risk darajasi	Bozor ulushi (%)
Murabaxa	Tovarni ustama bilan sotish	Savdo	Savdo, sanoat	Past	40
Ijara	Aktivlarni ijara asosida moliyalashtirish	Lizing	Transport, infratuzilma	O'rta	25
Mushoraka	Sherikchilik asosida investitsiya	Hamkorlik	Investitsiya loyihalari	Yuqori	15
Mudoraba	Investor va boshqaruvchi sherikligi	Investitsiya	Biznes startaplar	O'rta	10
Sukuk	Aktivlar bilan ta'minlangan obligatsiyalar	Kapital bozori	Infratuzilma, davlat loyihalari	Past	10

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, islomiy moliya xizmatlarida murabaxa operatsiyalari eng katta ulushga ega bo'lib, umumiy moliyalashtirish operatsiyalarining taxminan 40 foizini tashkil etadi. Shu bilan birga, ijara va mushoraka kabi instrumentlar investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. [11]

Islomiy moliya xizmatlarini bank amaliyotiga joriy etish tijorat banklarining depozit bazasini kengaytirish va qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Chunki islomiy moliya prinsiplariga asoslangan bank xizmatlari foizga asoslangan an'anaviy bank xizmatlaridan farqli ravishda muayyan mijozlar segmenti, xususan, shariat talablariga muvofiq moliyaviy operatsiyalarni afzal ko'ruvchi aholi va tadbirkorlik subyektlarini bank tizimiga jalb qilish imkonini beradi. Bu esa banklar mijozlar bazasining kengayishiga va moliyaviy resurslar hajmining ortishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, islomiy moliya instrumentlarining joriy etilishi banklar uchun moliyaviy xizmatlar turlarini diversifikatsiya qilish imkoniyatini yaratadi. Xususan, murabaxa, ijara, mushoraka va sukuk kabi instrumentlar orqali amalga oshiriladigan moliyalashtirish operatsiyalari bank aktivlari tarkibini optimallashtirish va investitsiya faolligini rag'batlantirishga xizmat qiladi. Natijada banklar moliyaviy resurslardan yanada samarali foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bundan tashqari, islomiy moliya xizmatlari bank tizimiga yangi investitsiya manbalarini jalb qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, islomiy moliya instrumentlarining joriy etilishi xalqaro islomiy moliya

bozorlaridan investitsiya resurslarini jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu esa milliy bank tizimida likvidlik darajasini oshirish, moliya bozorida kapital aylanmasini faollashtirish va investitsiya muhitini yaxshilashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Natijada, islomiy moliya xizmatlarini joriy etish tijorat banklarining moliya bozoridagi raqobat pozitsiyalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Chunki banklar moliyaviy xizmatlar spektrini kengaytirish, yangi mijozlar segmentini jalb qilish va investitsiya faolligini oshirish orqali moliya bozorida barqaror raqobat ustunligini shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, islomiy moliya instrumentlarini bank amaliyotiga tatbiq etish moliya bozorida banklar raqobatbardoshligini oshirishning muhim institutsional va iqtisodiy omillaridan biri sifatida qaralishi mumkin (3-jadval).

3-jadval. Islomiy bank xizmatlarining depozitlar o'sishiga ta'siri¹

Yil	Depozitlar o'sishi (%)	Islomiy depozitlar ulushi (%)	Mijozlar soni (mln)	Aktivlar rentabelligi ROA (%)
2020 y	8	12	45	1.2
2021 y	11	14	50	1.3
2022 y	14	16	55	1.4
2023 y	17	18	60	1.5
2024 y	20	21	66	1.6

Jadval ma'lumotlari islomiy bank xizmatlarining ommalashuvi natijasida depozit bazasi barqaror o'sish tendensiyasiga ega ekanligini ko'rsatadi. Xususan, 2020–2024-yillarda depozitlar o'sishi 8 foizdan 20 foizgacha oshgan.

Islomiy moliya instrumentlari kapital bozorini rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, sukuk kabi islomiy qimmatli qog'ozlar kapital bozorini diversifikatsiya qilish va uzoq muddatli investitsiya resurslarini jalb qilishda samarali moliyaviy mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. Sukuk instrumentlari an'anaviy obligatsiyalardan farqli ravishda real aktivlar bilan ta'minlangan bo'lib, investorlar uchun barqaror daromad manbaini ta'minlaydi hamda moliyaviy operatsiyalarning shaffoqligini oshiradi.

Hozirgi kunda jahon moliya bozori amaliyotida sukuk instrumentlari infratuzilma, transport, energetika va sanoat sohalarida yirik investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda keng qo'llanilmoqda. Bunday moliyalashtirish mexanizmi davlat investitsiya dasturlarini amalga oshirishda byudjet mablag'lariga bo'lgan bosimni kamaytirish hamda xususiy kapitalni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, sukuk instrumentlari orqali jalb qilingan moliyaviy resurslar iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishga yo'naltirilishi moliya bozori barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Islomiy kapital bozori rivojlanishining muhim xususiyatlaridan biri shundaki, u moliyaviy resurslarni real iqtisodiy faoliyat bilan uzviy bog'lashga xizmat qiladi. Sukuk instrumentlari orqali amalga oshiriladigan moliyalashtirish operatsiyalari investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, infratuzilma obyektlarini modernizatsiya qilish va yangi ish o'rinlarini yaratishga ko'maklashadi. Shu nuqtayi nazardan, islomiy moliya instrumentlari moliya bozorida investitsiya jarayonlarini faollashtirish va kapital bozorining institutsional rivojlanishini ta'minlashda muhim iqtisodiy ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, sukuk bozorining rivojlanishi moliya bozorida investitsiya instrumentlari turlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Bu esa investorlar uchun moliyaviy aktivlarni diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini oshiradi va moliya bozorida raqobat muhitini kuchaytiradi. Natijada, islomiy moliya instrumentlarini kapital bozori amaliyotiga joriy etish moliyaviy resurslarni jalb qilish samaradorligini oshirish va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi (4-jadval).

4-jadval. Jahon islomiy moliya bozori segmentlari

Segment	Aktivlar (mlrd dollar)	Bozor ulushi (%)	Yillik o'sish (%)	Asosiy mamlakatlar
Islomiy banklar	2450	70	8	Saudiya Arabistoni, Malayziya
Sukuk bozori	700	20	10	BAA, Indoneziya
Islomiy investitsiya fondlari	210	6	7	Katar, Turkiya
Takaful	140	4	6	Bahrayn, Kuvayt

1 Manba: World Bank, Islamic Development Bank hisobotlari.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, islomiy moliya bozorida eng katta ulush islomiy banklar hissasiga to'g'ri keladi. Shu bilan birga, sukuk bozori ham yuqori o'sish sur'atiga ega bo'lib, kapital bozori rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. [17]

Olib borilgan tahlillar quyidagi xulosalarni chiqarish imkonini beradi:

- islomiy moliya bozori jahon moliya tizimining jadal rivojlanayotgan segmenti hisoblanadi;
- islomiy moliya instrumentlari bank xizmatlarini diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi;
- mazkur instrumentlar investitsiya faolligini rag'batlantirish va kapital bozorini rivojlantirishga ko'maklashadi;
- islomiy bank xizmatlari depozit bazasini kengaytirish va banklar raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, moliya bozori sharoitida islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishning muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, islomiy moliya instrumentlari zamonaviy moliya bozori sharoitida tijorat banklari faoliyatini diversifikatsiya qilish va ularning raqobatbardoshligini oshirishda muhim iqtisodiy mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. Islomiy moliya xizmatlarining joriy etilishi bank tizimida moliyaviy xizmatlar turlarini kengaytirishga, mijozlar bazasini diversifikatsiya qilishga hamda investitsiya faolligini rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Tahlil natijalariga ko'ra, islomiy moliya instrumentlari — murabaxa, ijara, mushoraka va sukuk kabi moliyaviy mexanizmlar banklar uchun yangi mijozlar segmentini jalb qilish imkonini yaratadi. Xususan, shariat tamoyillariga muvofiq moliyaviy xizmatlardan foydalanishni afzal ko'ruvchi aholi va tadbirkorlik subyektlari bank tizimiga faol jalb qilinishi mumkin. Bu esa banklar depozit bazasining kengayishi va moliyaviy resurslar hajmining ortishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu bilan birga, islomiy moliya instrumentlari risklarni taqsimlash tamoyiliga asoslanganligi sababli moliyaviy operatsiyalarning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. An'anaviy bank operatsiyalarida risklar asosan qarz oluvchi tomonga yuklansa, islomiy moliya modellarida risk va foyda ishtirokchilar o'rtasida taqsimlanadi. Bu holat moliyaviy operatsiyalarda shaffoflikni oshirish va bank tizimida barqaror moliyaviy munosabatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish investitsiya faolligini rag'batlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, sukuk kabi instrumentlar infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish, sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish va iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishda samarali moliyaviy mexanizm sifatida qo'llanilishi mumkin. Bu esa moliya bozorida kapital aylanmasini faollashtirish va investitsiya muhitini yaxshilashga xizmat qiladi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, islomiy moliya instrumentlarini bank amaliyotiga joriy etish moliya bozorida raqobat muhitini rivojlantirish va bank tizimining institutsional barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan, islomiy moliya instrumentlaridan samarali foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish bank tizimini modernizatsiya qilishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Olib borilgan ilmiy tadqiqotlar natijalari moliya bozori sharoitida islomiy moliya instrumentlaridan foydalanish tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda muhim iqtisodiy omil ekanligini ko'rsatdi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, islomiy moliya instrumentlari bank xizmatlarini diversifikatsiya qilish, investitsiya faolligini rag'batlantirish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Islomiy moliya instrumentlari real iqtisodiy aktivlarga asoslangan moliyalashtirish mexanizmlarini qo'llash orqali moliyaviy operatsiyalarning barqarorligini ta'minlaydi. Bu esa moliya bozorida risklarni kamaytirish va bank tizimining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, islomiy moliya xizmatlarining joriy etilishi banklar mijozlar bazasini kengaytirish, investitsiya resurslarini jalb qilish va moliyaviy xizmatlar bozorida raqobat muhitini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu nuqtayi nazardan, moliya bozori sharoitida islomiy moliya instrumentlaridan samarali foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish bank tizimi rivojlanishining muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Islomiy moliya xizmatlarini joriy etish banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlash, kapital bozorini rivojlantirish va iqtisodiyotning real sektorini moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Olib borilgan tadqiqotlar natijalari asosida quyidagi ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi:

1. Tijorat banklarida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish.

Banklar faoliyatida islomiy moliya xizmatlari bo'limlarini tashkil etish va murabaxa, ijara, mushoraka kabi instrumentlar asosida moliyaviy xizmatlar ko'rsatish tizimini joriy etish maqsadga muvofiq.

2. Islomiy moliya xizmatlarining normativ-huquqiy bazasini takomillashtirish.
Islomiy moliya institutlari faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilik bazasini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish va bank tizimida islomiy moliya xizmatlarini joriy etish uchun qulay institutsional muhit yaratish zarur.

3. Sukuk bozorini rivojlantirish.

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish va investitsiya resurslarini jalb qilish maqsadida milliy kapital bozorida sukuk instrumentlarini joriy etish va ularning muomalasini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

4. Islomiy moliya sohasida mutaxassislar tayyorlash.

Oliy ta'lim muassasalarida islomiy moliya va islomiy bankchilik bo'yicha maxsus ta'lim dasturlarini joriy etish va malakali kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish maqsadga muvofiq.

5. Raqamli texnologiyalar asosida islomiy moliya xizmatlarini rivojlantirish.

Fintex texnologiyalari va raqamli bank xizmatlari orqali islomiy moliya instrumentlarini joriy etish bank xizmatlarining samaradorligini oshirish va moliya bozorida raqobat muhitini rivojlantirishga xizmat qiladi.

5. Xalqaro islomiy moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish.

Islamic Development Bank, IFSB va AAOIFI kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali milliy bank tizimida islomiy moliya instrumentlarini joriy etish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019. <https://lex.uz/ru/docs/-4590452>
2. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019. <https://lex.uz/docs/-4581969>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi "O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi PF–5992-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4811025>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi "Islomiy moliya xizmatlarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi faoliyati to'g'risida yillik hisobot. – Toshkent, 2024.
7. Islamic Financial Services Board. Islamic Finance Development Report. – Kuala Lumpur, 2023.
8. International Monetary Fund (IMF). Islamic Finance and Financial Stability Report. – Washington DC, 2022.
9. World Bank. Global Financial Development Report. – Washington DC, 2022.
10. Islamic Development Bank. Islamic Finance Outlook Report. – Jeddah, 2023.
11. AAOIFI. Sharia Standards for Islamic Financial Institutions. – Bahrain, 2022.
12. Chapra M.U. Islamic Economics: What It Is and How It Developed. – Leicester: Islamic Foundation, 2000.
13. Usmani M.T. An Introduction to Islamic Finance. – The Hague: Kluwer Law International, 2002.
14. Iqbal Z., Mirakhor A. An Introduction to Islamic Finance: Theory and Practice. – Singapore: Wiley Finance, 2011.
15. Hasan M., Dridi J. The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks // IMF Working Paper. – 2010.
16. Jumayev N.H. Bank tizimi barqarorligini ta'minlash masalalari. – Toshkent: Fan, 2017.
17. Xalmuradov Sh.R. Islomiy moliya asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
18. Butorina O.I. Mejdunarodnye valyutno-kreditnye otnosheniya. – Moskva: Yurayt, 2016.
19. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. – Boston: Pearson Education, 2019.
20. Rose P., Hudgins S. Bank Management and Financial Services. – New York: McGraw-Hill Education, 2021.
21. Vahobov A.O'. Moliya va kredit. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
22. Xodiyev B.Yu. O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish muammolari. – Toshkent: Fan, 2018.
23. Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>